

Ta hand om mig!

Bänk nr:

Du har köpt en Handgjord Bänk av

Ek eller Alm eller Europeisk vitalm eller Ask (samtliga har växt i Sverige) som är behandlad med Linolja, Osmo top-oil eller Sioo och lämplig att placera: Inomhus Uterum Utomhus.

Jag gör massiva bänkar vanligen utan lim och med ett fåtal skruv. Hopfogningen sker istället på gammalt vis med kilar, tappar och slitsar. Alla bänkar är numrerade och unika. Nästan allt trä jag använder har jag själv sågat till brädor och torkat i minst 2 år. Huvudsakligen använder jag trä som måste fällas tex för att dom står för nära hus eller kraftledning. Jag vet alltså var alla mina träd växt!

Notera att styrkan och sammanhållningen vanligen sker helt och hållet i benen/tvärbrädan och att sittbrädan i princip ligger lös ovanpå. Tapparna i sittbrädan är bara till för att den inte skall glida av och så att man kan lyfta bänken i sittbrädan. Det är alltså helt ok och normalt att sittbrädan inte sitter hårt fast i underredet. Det innebär också att bänken enkelt kan tas isär för förvaring eller flytt.

Ek användes förr mest för att bygga båtar och var därför fridlyst¹ men ek är också ett utmärkt material för bänkar/utemöbler. Det är starkt, hårt och tungt med god slitstyrka och bra rötmotstånd. Den Ek jag jobbar med nu har växt i Ulricehamn, på Köpstadsö och på Botaniska.

Alm (*Ulmus glabra*) har en varmare färgton än eken men är inte lika rötbeständig så den lämpar sig mindre väl utomhus. Typiskt har den använts för möbler samt tex att olika hjuldelar. Den alm jag jobbar med nu har växt på Solängen i Mölndal och i Ulricehamn.

Europeisk vitalm även kallad vresalm (*Ulmus laevis*) är ljusare och mjukare än vanlig alm och ett ganska ovanligt träd i Sverige, finns bara vilt på Öland. Min vitalm har växt på Botaniska.

Skadligt för bänken är:

En bänk av Ek / Alm / Ask är ganska tålig men för mycket av vissa saker är inte bra. Generellt kan man säga att *sol och fukt/vatten* sliter hårt på bänken, speciellt när den växlar mellan att vara torr och våt. Live edge bänkar är inte så lämpliga att ha stående ute hela året eftersom den yttersta veden, "splintveden", inte har lika stort rötmotstånd som kärnveden. Var noga med inoljning i så fall.

Sköter du bänken enligt nedanstående råd så kan den hålla en livstid.

Skötselråd:

Eftersom trä "lever" även efter att man gjort tex bänkar av det så kommer den att ändra sin form beroende på hur torrt det är där den förvaras och skötseln skiljer sig beroende på var bänken står.

I Inomhus: Detta är den mest skyddade platsen. På sommaren är dock luftfuktigheten högre och på vintern är den lägre i en normal bostad och det kan innebära att bänken slår sig lite grann (förmodligen märker du inte detta) men det skall normalt inte uppstå sprickor och ytbehandlingen kommer att hålla länge.

Tvätt: Normalt räcker det att torka bänken med fuktig trasa. Måste du använda rengöringsmedel så använd sparsamt med vanligt diskmedel.

Ytbehandling: Står bänken inomhus så kommer ytbehandlingen att hålla länge och man behöver normalt inte göra om den men skador kan behöva repareras, se nedan.

II Uterum: Ett oisolerat uterum är faktiskt en ganska tuff plats. På vintern är luftfuktigheten väldigt hög och på sommaren kan det bli ganska varmt och väldigt torrt. Den här växlingen mellan fuktigt och torrt är svår för trä att hantera och det kan resultera i sprickor och att den slår sig lite. Men skyddet från regn gör ändå att träet håller ganska bra. *Tvätt/ytbehandling* som under "Inomhus".

¹"Enligt kungligt plakat den fjärde augusti 1608 var straffet vid olovlig avverkning av ek första gången 40 daler, andra gången 80 daler och vid tredje gången förlust av livet." (Wikipedia)

III Utomhus under tak: (dvs skyddad mot regn men för övrigt utsatt för vädrets makter) Står den här kommer den troligen att få små sprickor pga de större växlingarna mellan väta/torka, och värme/kyla.

Tvätt/ytbehandling: Oskyddad för väder/vind så kommer bänken att behöva rengöras ordentligt oftare, se under "Utomhus".

IV Utomhus dvs utomhus under sommarhalvåret eller utomhus under hela året: Står den ute får man räkna med att det kan bli större rörelser och att det uppstår fler/större sprickor och att livslängden förkortas. Den kommer också att bli smutsig av regn och nedfall och kanske angripen av (svart-)mögel. Jag rekommenderar bara kärn-ek här men alla träslag funkar men inte lika länge.

Ställer du in bänken under vintern så ställ den inte varmt utan ett o-uppvärmt uteförråd är idealiskt.

Ordentlig rengöring bör ske någon gång per år, tvätta helst med bara vatten och diskborste eller nagelborste. Måste du använda rengöringsmedel så använd sparsamt med vanligt diskmedel. Bänken kommer att bli grov i ytstrukturen efter ett tag och då går det bra att slipa den men det kommer att ge ljusbrun färg på "kullarna" och grå i dalarna tills du oljar eller allt grånar igen.

Alla mina bänkar tål att stå inomhus och i (slutna) uterum. Utomhus under tak eller utomhus rekommenderar jag bara kärn-ek.

Ytbehandling:

Din bänk är antingen behandlad med linolja, Osmo top-oil (3058 Ofärgad matt) eller Sioo.

Linolja och Osmo top-oil: Dessa bänkar är främst avsedda att stå inomhus eller i uterum men alla bänkar av Ek klarar att stå ute. Står dom utomhus får man räkna med att olja dom varje år eller acceptera att dom blir gråa. Använd linolja av god kvalitet tex Selders linolja. Får man märken så är olja väldigt lätt att bättra med, vid små skador så kan man bara gnida in lite olja på skadan, torka av och låta torka. Är det en större skada kan man slipa med 80/120/240 papper i tur och ordning och sedan olja. Man behöver alltså vanligen inte olja om hela bänken. Om bänken står ute och börjar bli sliten så kan man slipa av den med grövre sandpapper (grovlek 80-120) och sedan olja om den.

Rengör bänken innan inoljning. Man kan tycka att såpa borde vara bra här. Såpa är ju bra på att ta bort all smuts som kommer från växt eller djurriket och på att ta bort och förhindra mögel, alger och lavar. *Men såpa är basiskt/alkaliskt och det går inte ihop med linolja.* Om du ändå tvättar med såpa så skölj ordentligt och neutralisera såpan genom att tex tvätta med citronsyra eller kalkrent dvs något "surt" med lågt ph.

Sioo: Är bänken behandlad med Sioo är den avsedd att stå utomhus (men kan såklart stå inomhus) och behöver normalt bara tvättas nån gång om året om man tycker det behövs. Vart 10e år bör man återbehandla med Sioo. Bänken kommer att bli silvergrå och få en ganska grov yta.

Även en Sioo behandlad yta rengörs allra bäst med ett medel som är lite mer surt än basiskt, ett PH-värde på max. 8 går bra. Sioo Underhållstvätt rekommenderas för att inte skada ytskyddet.

Bytesrätt: absolut, du skall ju vara nöjd.

Garanti: vanlig 1år garanti.

Frågor? maila eller ring till

Erland Holmström erland@WoodArt.se 0708-710 600

2021-08-12